

Zoelen Scharenburg Opgraving en proefsleuven

Zoelen Scharenburg (gemeente Buren)

Projectnummer: 4107284

H. A. P. Veldman
december 2007 / januari 2008

1. Inleiding

Van 5 november tot en met 14 december 2007 heeft ADC ArcheoProjecten in opdracht van Gebr. van Wanrooij Projectontwikkeling een definitief archeologisch onderzoek (DO) en een proefsleuvenonderzoek (IVO – P) uitgevoerd. Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van de Uiterdijk en ten westen van de Terweistraat te Zoelen (gemeente Buren).

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande nieuwbouw op een terrein met hoge archeologische verwachting. Op het terrein worden sporen van bewoning uit de Romeinse tijd verwacht.

Projectverantwoordelijk voor het project zijn A. Veldman (archeoloog) en E. Blom (senior archeoloog). In het veld waren ook werkzaam L. van der Feijst (senior veldtechnicus), N. Witmond (veldassistent) en J. van Rooij (veldassistent).

Door ADC ArcheoProjecten is een rupskraan met machinist (D. Heijboer) ingehuurd bij loon- en verhuurbedrijf A. Tuytel b.v..

1.1 Administratieve gegevens

Project	Zoelen Scharenburg
Provincie	Gelderland
Gemeente	Buren
Plaats	Zoelen
Toponiem	Scharenburg
Kaartblad	39D
Centrumcoördinaten	156.491 / 436.005

2. Werkzaamheden

In totaal is in het onderzoeksgebied aan de Terweistraat te Zoelen ca. 7000 m² archeologisch onderzocht. Tijdens het definitief archeologisch onderzoek zijn ter hoogte van de verwachte nederzetting negen putten gegraven van in totaal 4928 m² (vlak 1 = 3785 m², vlak 2 = 1143 m²).¹ De putten hebben over het algemeen een afmeting van 40 bij 12 meter. Om de omvang van de nederzetting te kunnen bepalen zijn er nog drie proefsleuven, in het verlengde van de in 2005 gegraven proefsleuven, aangelegd (ca. 1266 m²). Twee van deze putten hadden een omvang van 5 bij 110 meter. De derde proefsleuf is haaks tussen de twee proefsleuven aangelegd. Om de aanwezigheid van een eventueel grafveld te kunnen bepalen is er een put van ca. 200 m² gegraven direct naast de plek waar tijdens het proefsleuvenonderzoek in 2005 een crematiegraf is aangetroffen. Hier is tevens een tweede vlak aangelegd om de eventuele kringgreppels te lokaliseren (200 m²). Omdat er vervolgens kon worden vastgesteld dat het hier een grafveld betrof, zijn er drie proefsleuven aangelegd om de omvang van het grafveld te bepalen (540 m²). Omdat de opdrachtgever aangaf dat het noordelijk deel van het onderzoeksgebied waarschijnlijk als groenzone zou worden ingericht, is de aandacht vooral gericht op de bedreigde zones.

Voorafgaand aan de aanleg van de putten is de bouwvoor met een metaaldetector onderzocht. Na het verwijderen van de bouwvoor is laagsgewijs verdiept tot op het leesbare vlak, het sporenniveau (vlak 1). Hierbij zijn de vondsten in vakken van 5 bij 5 meter verzameld. Tijdens de aanleg van de putten is regelmatig en systematisch met de metaaldetector gezocht, waarbij de metaalvondsten gevonden in vlak 1 als puntlocatie zijn ingemeten.

Omdat de mogelijkheid bestond dat er meer sporenniveaus aanwezig waren, is ter controle hiervan tijdens de aanleg van de putten kijkgaten gegraven. Tijdens het onderzoek is op sommige plekken geconstateerd dat er een tweede vlak nodig was om de sporen beter te kunnen interpreteren. Dit was voornamelijk nodig op de plekken waar verschillende crevassegeulen zich zowel voor de Romeinse tijd als daarna hebben afgezet.

In het onderzoeksgebied is een oost-west profiel en een noord-zuid profiel gedocumenteerd (schaal: 1:20). Het profiel is door een fysisch geograaf beschreven. In totaal is op deze wijze ruim 200 m profiel gedocumenteerd.

De aangetroffen sporen en verkleuringen zijn aangekrast, gefotografeerd, met de Robotic Total Station ingemeten, beschreven en gewaterpast. Alle sporen zijn vervolgens gecoupeerd, gedocumenteerd en afgewerkt. Een representatief deel van de sporen is na het couperen gefotografeerd. Sporen waarvan verwacht werd dat ze rijk aan botanische macroresten zouden zijn, zijn bemonsterd voor botanisch onderzoek.

Vondsten uit sporen zijn apart verzameld en per spoor geregistreerd.

Het onderzoek is conform het Programma van Eisen² en KNA versie 3.1 uitgevoerd.

¹ Oorspronkelijk zou op het nederzettingsterrein maximaal 5600 m² worden aangelegd. Een deel van het terrein viel af, omdat dit eigendom bleek te zijn van de gemeente / bewoners van Zoelen. Verder is één geplande put naar voortschrijdend onderzoek niet aangelegd omdat deze precies in de post-Romeinse crevassegeul zou komen te liggen. Hierdoor konden de overige vierkante meters worden ingezet op extra proefsleuven.

² Kenemans 2005, en in 2007 door Blom geactualiseerd: PvE nr. 05-078 Zoelen Scharenburg DAO

3. Verwachtingen op basis van het vooronderzoek

Voorafgaand aan dit onderzoek hebben verschillende vooronderzoeken plaatsgevonden.

Vooronderzoek door middel van bureau- en booronderzoek is in 2003 uitgevoerd door Grontmij Advies & Techniek bv.³ Het proefsleuvenonderzoek is in 2005 uitgevoerd door ADC ArcheoProjecten.⁴

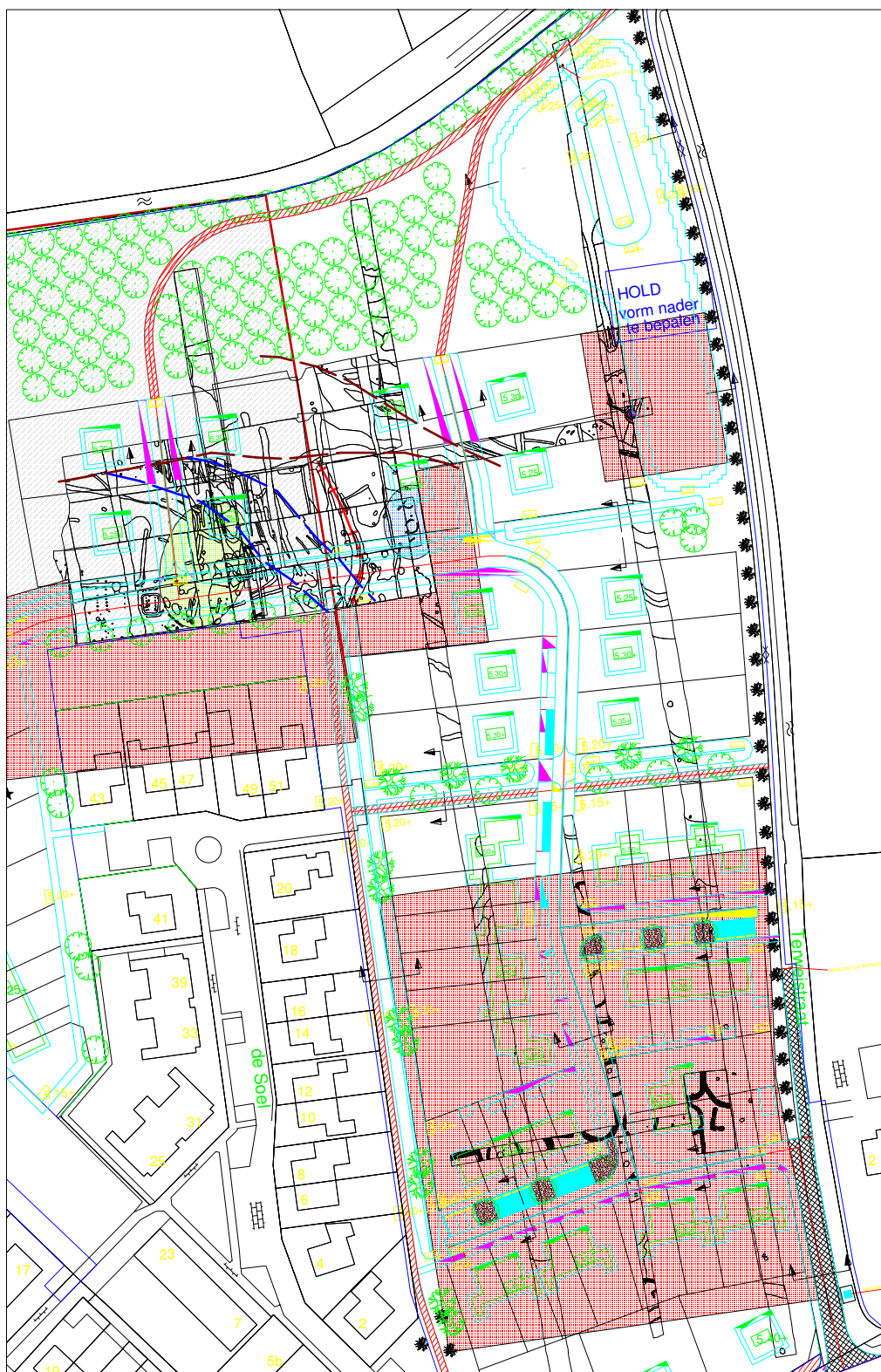
Op grond van de resultaten van het bureau- en booronderzoek is geadviseerd een deel van het onderzoeksterrein door middel van proefsleuven te onderzoeken. De verwachting was dat er sporen van bewoning uit de Romeinse tijd aanwezig zouden zijn.

Het proefsleuvenonderzoek heeft vervolgens uitgewezen dat in het noordwestelijk deel van het onderzoeksgebied sprake is van een mogelijke nederzetting uit de Romeinse tijd. In het zuidoostelijk deel zou mogelijk, op basis van een crematiegraf, sprake zijn van een grafveld (tevens uit de Romeinse tijd).

³ Van der Roest, J. & E. H. Boshoven, 2004, *Archeologisch onderzoek Zoelen – Scharenburg (gem. Buren)*, Grontmij Advies & Tehcniek bv, Utrecht.

⁴ Williams, G., 2005, *Zoelen – Scharenburg / Kerk Avezaath – Lutternveld II IVO-3*, ADC – rapport 423, Amersfoort.

4. Resultaten van de opgraving en de proefsleuven

Afb. 1: Allesporenkaart, geplot op plangebied

4.1 Algemeen

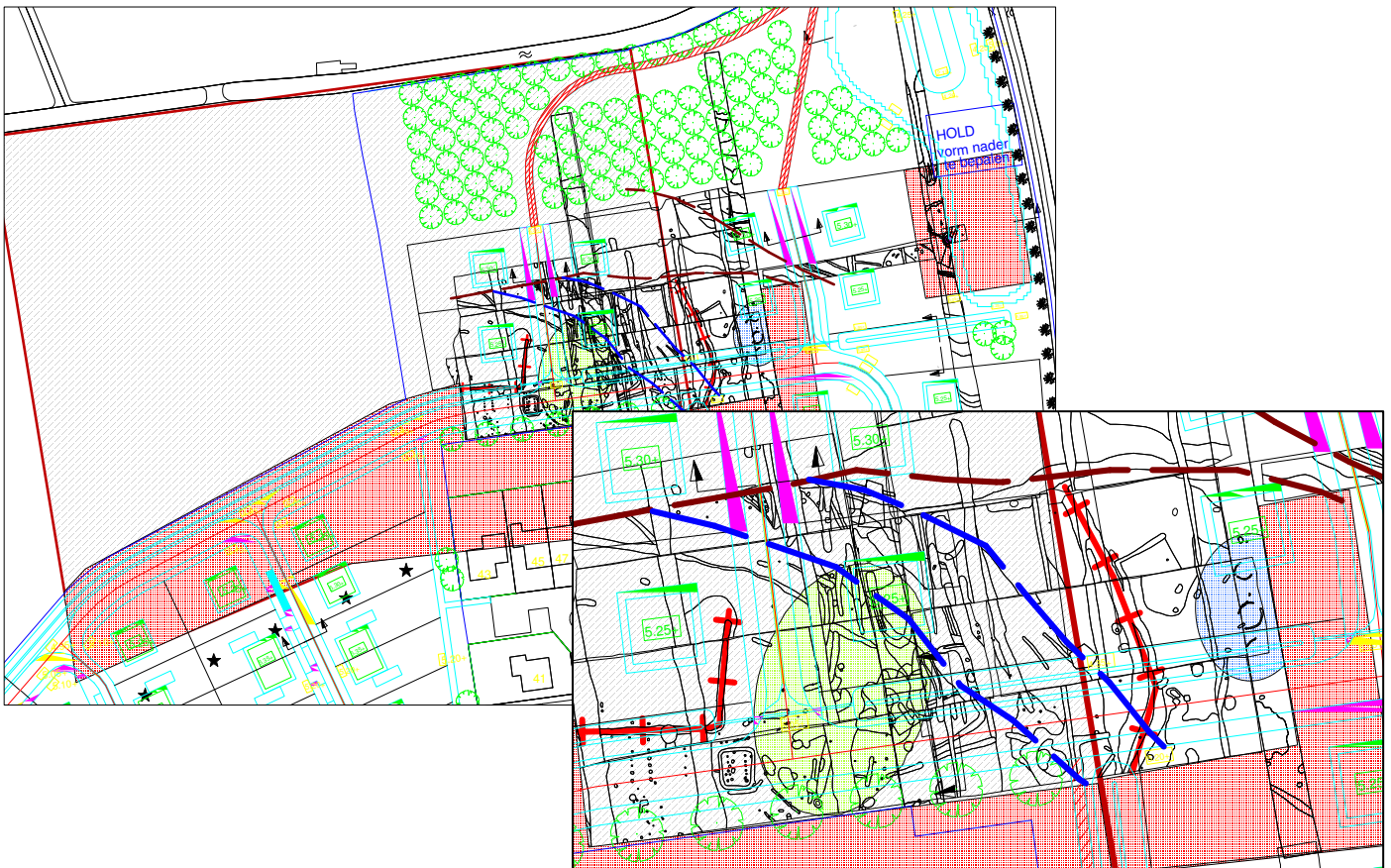
De aangetroffen sporen waren redelijk tot goed geconserveerd. Veel van de sporen lagen direct onder of nog gedeeltelijk in de bouwvoor. Een zogenaamde vegetatiehorizont / laklaag is niet overal

waargenomen. De laag was niet altijd even goed zichtbaar en bleek niet erg 'ontwikkeld'. Ook bevat de laag lang niet overal veel vondstmateriaal.

Het vondstmateriaal bestaat vooral uit kleine tot grote fragmenten aardewerk, brokken keramisch bouw materiaal, huttenleem / verbrande klei, bot en metalen objecten. Het vondstmateriaal wordt op het eerste gezicht gedateerd in de Romeinse tijd, met de nadruk op de tweede en het begin van de derde eeuw na Chr. Ter hoogte van de pre Romeinse crevasse en de nederzettingssporen zijn tijdens de aanleg van de putten al veel vondsten uit de laag boven het sporenvak verzameld. Daarnaast zijn ook veel vondsten afkomstig uit de sporen.

4.2 Nederzettingsterrein

Uit het (vlakdekkende) onderzoek in het noorden van het onderzoeksgebied is duidelijk naar voren gekomen dat het hier een randzone van een nederzettingsterrein betreft uit de Romeinse tijd die (nog) niet duidelijk begrensd kan worden. Aan de noordzijde lijkt een crevassegeul (blauwe stippellijn) in ieder geval één fase (van wellicht de vroegste bewoning) de begrenzing van de nederzetting te vormen. Door deze geulzone zijn tijdens en/of na dichtslibbing veel greppels gegraven. Er zijn twee greppels gevonden die mogelijk in een andere fase een uiterste perceelbegrenzing lijken te vormen (rode lijnen).

Afb. 2: Allesporenkaart, ingezoomd op het nederzettingsterrein.

In de zuidwesthoek van dit terrein zijn sporen van opslagschuurtjes (zogenaamde spiekers) aangetroffen. Het idee is dat de kern van de nederzetting zich verder naar het (zuid) westen bevindt. De Romeinse sporen worden aan de noordkant van het terrein afgesneden door een crevassegeul die na de Romeinse tijd dateert (bruine stippellijnen). In de zone tussen de spiekers en de greppels (groen gearceerd) zijn veel grote (langwerpige) kuilen aangetroffen die mogelijk te maken hebben gehad met artisanale activiteiten.⁵ Tijdens de uitwerking zal getracht worden meer over die activiteiten

⁵ Ofwel ambachtelijke activiteiten. Mogelijk zijn de kuilen gebruikt bij bijvoorbeeld vlasbewerking. Het botanisch onderzoek kan hier meer licht op werpen.

te weten te komen. Aan de oostzijde van het nederzettingsterrein lijkt de spoordichtheid af te nemen. Wel zijn hier nog wat kuilen en smalle kringgreppels aangetroffen (blauw gearceerd). De betekenis van deze sporen is (nog) onbekend. Mogelijk betreffen de kringgreppels opslagschuurtjes. Een andere mogelijkheid is dat dit de restanten moeten voorstellen van de vroegste begravingen bij de nederzetting. Hier zijn echter geen sporen van verbrand bot bij aangetroffen.

Ter hoogte van de proefsleuven

In een van de eerste proefsleuven in het noordoostelijk deel van het plangebied zijn een waterput en twee greppels aangetroffen (de waterput is in het paars aangegeven). De proefsleuf tussen het zogenaamde 'nederzettingsterrein' en de waterput heeft geen bewoningssporen of vondstmateriaal opgeleverd. Of de waterput bijvoorbeeld een solitair spoor betreft, aan de rand van een erf ligt, of onderdeel uitmaakt van een volgende meer naar het oosten gelegen vindplaats (nog een nederzetting?) is vooralsnog niet duidelijk.

Iets ten noorden van de waterput is tijdens de aanleg van de put Romeins vondstmateriaal (aardewerk en metalen objecten, o.a. haarspeld en fibula) gevonden. Meer naar het zuiden zijn geen sporen/vondsten aangetroffen, enkel lagen van een crevasseafzetting.

Voor beide noord-zuid georiënteerde proefsleuven geldt dat het noordelijk deel vrijwel leeg is aan archeologische sporen. Wel loopt het sporenvlak hier duidelijk naar beneden af naar de verwachte restgeul in het noorden. De meest westelijke proefsleuf heeft ter hoogte van de 'nederzetting' nog wel een paar vage sporen opgeleverd. Onder andere twee (al eerder genoemde) kringgreppels (erg ondiep en zonder vondsten) en een kuiltje met verbrand bot en aardewerk. Na couperen bleek het kuiltje erg ondiep. Het is onduidelijk of dit een crematiegraf is geweest. Verder is er in de proefsleuf, net boven de post Romeinse crevasse een (oost – west) greppel aangetroffen die in een naastgelegen put van het vlakdekkend onderzoek een hoek maakt.

afb. 3: Allesporenkaart, ingezoomd op het grafveld

4.3 Grafveld

In 2005 is in een van de proefsleuven een crematiegraf aangetroffen. Dit was aanleiding om tijdens onderhavig onderzoek rondom dit graf een extra put te graven. Dit leverde niet alleen nog twee mogelijk crematiegraven op, maar ook duidelijke kringgreppels.⁶

Aan de zuidkant van het onderzoeksterrein, ten zuidzuidwesten van het nederzettingsterrein zijn dus sporen van een grafveld vastgesteld. Omdat de begrenzing daarmee vervolgens nog niet duidelijk was, zijn er in overleg met de opdrachtgever en bevoegd gezag nog drie proefsleuven (2,5 m breed) gegraven om hier enig inzicht over te krijgen.

Er zijn daarbij in totaal zes mogelijke crematiegraven (of brandrestenkuiten) aangetroffen (rode sterretjes). In vijf van de zes graven is verbrand botmateriaal aangetroffen. Het zesde graf (CR 4) bevatte enkel een terra sigillata bord en een geverfde beker. Wellicht betreft deze kuil een begraafing van bijvoorbeeld een baby, waarvan de botresten al verdwenen zijn.

Het crematiegraf van 2005 lag vlak onder het maaiveld. Tijdens het huidige onderzoek zijn de graven op verschillende dieptes onder maaiveld aangetroffen (-20 tot -50 cm –MV). De kringgreppels konden pas duidelijk 50 á 60 cm onder maaiveld worden waargenomen. De kringgreppels (zeker 13 stuks) zijn goed geconserveerd en tot soms wel 60 cm onder het sporenveld waarneembaar.

5. Voorlopige interpretatie

De nederzetting(en)

Uit het onderzoek blijkt dat de nederzetting zich in het noordwestelijk deel van het onderzoeksterrein bevindt. De begrenzing van de nederzetting is onduidelijk. Waarschijnlijk loopt de nederzetting niet (veel) verder door naar het noordoosten,⁷ maar hoever de nederzetting naar het zuidwesten loopt en wat de omvang is, is vooralsnog onbekend. Tijdens het veldwerk leek het grootste deel van het aardewerk in de tweede eeuw, begin derde eeuw te dateren. Toch zit er ook materiaal uit het begin van de eerste eeuw tussen. Niet alleen bij het aardewerk is dat goed te zien, maar vooral veel van de metalen objecten lijken een vroege datering te hebben.

In het noordoostelijk deel van het onderzoeksterrein is in een van de proefsleuven een waterput en twee greppels met onbekende datering aangetroffen. Meestal worden waterputten in combinatie met andere sporen (bijvoorbeeld aan de rand van een nederzetting) aangetroffen. Daar de proefsleuf tussen beide zones niet veel heeft opgeleverd (geen sporen of vondsten die het verband tussen de nederzetting en de waterput verduidelijken) is het goed mogelijk dat de waterput een 'solitair spoor' betreft of een aanwijzing voor een volgende vindplaats (nederzetting?).

De betekenis van de sporen in blauw gearceerd is vooralsnog onduidelijk. Deze sporen kunnen geïnterpreteerd worden als voorraadschuurtjes of bijvoorbeeld grafstructuren die wellicht buiten de nederzetting hebben gelegen.⁸

Het grafveld

Uit de waargenomen sporen van de putten rondom het eerder gevonden crematiegraf van 2005 blijkt dat het hier een goed geconserveerd grafveld betreft. Op het eerste gezicht wordt het grafveld in de tweede eeuw gedateerd. Dit betekent dat het grafveld hoogstwaarschijnlijk bij de nederzetting heeft gehoord. Van vergelijkbare grafvelden weten we dat men überhaupt pas vanaf het einde van de 1^e eeuw gebruik maakten van een centraal grafveld buiten de nederzettingen. Vòòr deze tijd werden de overledenen direct buiten, aan de rand van de nederzetting in een klein grafveldje bijgezet.⁹

Op afbeelding 3 staat de mogelijke begrenzing van het grafveld aangegeven (zie rode arcering). De begrenzing is gebaseerd op een greppel in het zuiden, het doorlopen (tot waarschijnlijk buiten het plangebied) van de kringgreppels naar het oosten en het westen en een mogelijke oost-west lopende

⁶ Kringgreppels zijn cirkelvormige greppels rondom een grafheuvel. Van de grafheuvel wordt vaak niets meer terug gevonden (meestal zijn de heuvels geërodeerd of door de latere bewoners geëgaliseerd).

⁷ NB De post Romeinse crevasse geeft een vertekend beeld. Het is natuurlijk niet bekend wat voor sporen de post Romeinse crevasse heeft 'weggeslagen'.

⁸ Hierbij moet worden opgemerkt dat deze grafstructuren er anders uitzien dan de kringgreppels op het grafveld ten zuidzuidwesten van de nederzetting.

⁹ Zaltbommel de Wildeman, Tiel Passewaaij, Tiel Medel.

greppel in het noorden. NB. Het ontbreken van kringgreppels in de proefsleuven hoeft geen indicatie van een begrenzing te zijn. De dichtheid van graven en/of kringgreppels hoeft namelijk niet over het hele grafveld gelijk te zijn.

6. De vondsten en monsters

Aantal	Gewicht	Inhoud
11	37	AARDEWERK
3103	106516	AARDEWERK GEDRAAID
989	21334	AARDEWERK HANDGEVORMD
1261	14368	BOT
199	16896	BOUWMATERIAAL
3	16	GLAS
12	0.6	HOUTSKOOL
24	1039	KERAMIEK
304	1867	METAAL
147	17995	NATUURSTEEN
7	41	PIJPAARDE
1	17	SLAK
30	397	VERBRANDE KLEI

Tabel 1

In tabel 1 staan de vondstaantallen per vondstcategorie. Om een zo duidelijk mogelijk beeld te verkrijgen van de datering en het 'gebruik' van deze nederzetting en het grafveld, zouden bijna alle vondsten en sporen in aanmerking komen voor de uitwerking. Voor het aardewerk geldt dat alle vondsten worden gedetermineerd (N=4103), maar dat de nadruk bij analyse vooral ligt op vondsten uit sporen (N=3345). Hetzelfde geldt voor de vondstcategorieën glas, natuursteen, bouwmateriaal, verbrande klei en (ijzer)slak. Gezien de aantallen waarin dit materiaal voorkomt is het maken van voorselecties overbodig. Voor het metaal en botmateriaal zijn wel een selecties gemaakt, zie §6.1 en §6.2.

	VNR	Put nr	Vlak nr	Spoor nr	Vulling nr	Monste r	Globale datering	Opmerkingen
1	62	5	1	6	1	mcr		Kuil met verbrand bot / mogelijk graf?
2	67	6	1	1	1	mcr		Crematiegraf zie vnr. 69 CR 1
3	69	6	1	1	1	mcr		Crematiegraf zie vnr. 67 CR 1
4	270	9	1	46	1	mz	2 ^e helft 2 ^e eeuw	Greppel
5	296	9	1	29	1	mz	2 ^e eeuw	Kuil
6	301	9	1	48	4, 5, 9, 10	mp	Eind 1 ^e eeuw, begin 2 ^e eeuw	Langwerpige greppelkuil
7	319	9	2	110	8	mz	Romeins	Waterput?
8	336	9	1	17	3	mz	Romeins	Vlasbewerkingskuil?
9	372	9	1	96	1	mC14		Paalkuil?
10	382	9	1	54	6	mz	Romeins	Vlasbewerkingskuil?
11	412	11	1	16	3	mz	1 ^e eeuw	Kuil
12	453	6	2	2	1	mz		Crematiegraf zie vnr. 454/455 CR 2
13	454	6	2	2	1	mcr		Crematiegraf zie vnr. 453/455 CR 2
14	455	6	2	2	1	mcr		Crematiegraf zie vnr. 453/454 CR 2
15	456	6	2	2	2	mcr		Crematiegraf zie vnrs 453 -455 CR 2
16	490	10	2	30	3	ma		Kuil met verspoeld

								materiaal?
17	531	19	1	3	1	mcr		Mogelijk graf of brandrestenkuil
18	532	17	1	23	3	mz	Romeins	Kuil met weefgewichten
19	611	15	104	46	11	mc14		Post Rom. Crevasse tbv datering
20	617	17	1	25	3	mz	Romeins	Erfgreppel?
21	621	17	1	16	2	mz	Romeins	Greppelkuil
22	654	19	1	1	1	mcr		CR 3
23	672	18	1	12	1	mcr		CR 5
24	674	20	1	10	1	mcr		CR 6
25	676	8	103	5000	1	mc14		Pre Rom. Crevasse tbv datering

Tabel 2 Totaal genomen grondmonsters

In tabel 2 staan de monsters die tijdens de opgraving genomen zijn. Het betreft tien zadenmonsters, één algemeen monsters, tien crematiemonsters, drie C14 monsters en één pollenmonster. Op basis van de vraagstellingen is er een selectie gemaakt van de te waarderen monsters.

In groen staan de monsters aangegeven die in aanmerking komen voor waardering. In rood de monsters die afvallen. In geel de monsters die nog op vondsten worden gezeefd.

Na waardering van de zadenmonsters kunnen tenminste vijf monsters geselecteerd worden voor verdere analyse. Hierbij dienen zowel monsters met verkolde als onverkolde zaden geselecteerd te worden. Het pollenmonster is genomen uit de onderste lagen van een kuil met veel humeuze laagjes. Aangezien deze rijk lijken te zijn aan organisch materiaal is het voor de vraag over de functie van de kuil zinvol deze te analyseren.

6.1 Metalen vondsten: voorstel eventueel noodzakelijke conservering

Na een eerste scan door het materiaal is gebleken dat van de 304 stuks ca. 195 metalen voorwerpen de moeite waard zijn om verder te analyseren en te conserveren. Het overgrote deel is te dateren in de Romeinse tijd. Het gaat om onder andere 44 fibulae, 23 beslagstukken, 6 haarnaalden, 1 zegeldoosje en 19 munten. De overige 109 stuks betreffen vooral spijkers en niet determineerbare stukken roest. Van de laatste categorie zullen de grootste fragmenten middels röntgenfotografie nader onderzocht worden (ca. 15 stuks). Indien zich bijzondere voorwerpen voordoen zullen deze vervolgens schoongemaakt en geconserveerd worden. Alle overige niet determineerbare fragmenten worden in een tabel gezet en worden na het afsluiten van het project niet gedeponerd.

Alle metalen voorwerpen die uiteindelijk gedeponerd gaan worden (naar schatting ca. 200) dienen geconserveerd aangeleverd te worden (zie ook 'begroting').

Totaal aantal bot per spoor		
PUTNR	SPOORNR	AANTAL
4	1000	4
5	2	1
5	3	2
5	11	2
7	3	3
8	7	5
8	13	37
8	20	7
8	30	1
8	43	4
8	44	2
8	50	3
8	56	100
8	78	4
8	81	12
8	86	187

Totaal aantal bot per spoor		
PUTNR	SPOORNR	AANTAL
8	2000	1
8	5000	1
9	1	5
9	2	1
9	3	17
9	8	2
9	9	2
9	17	17
9	29	18
9	37	2
9	42	1
9	48	23
9	49	1
9	53	23
9	54	7
9	77	1
9	90	1
9	110	18
9	111	3
9	158	1
10	6	48
10	7	2
10	12	63
10	25	100
10	26	3
10	30	5
10	31	4
10	33	1
10	36	1
10	37	4
11	2	75
11	3	12
11	4	5
11	6	1
11	7	15
11	9	3
11	12	5
11	16	14
11	21	15
11	24	1
15	1	13
15	3	2
15	4	1
15	16	2
15	17	1
15	21	9
15	33	3
15	36	3
15	38	1
15	42	21
15	48	2
16	4	1
16	12	2
16	13	9
16	19	7

Totaal aantal bot per spoor		
PUTNR	SPOORNR	AANTAL
16	30	39
16	32	7
16	33	1
16	37	1
17	1	13
17	8	1
17	16	7
17	23	8
17	25	10
17	28	9
17	29	2
17	41	1
17	46	1
17	51	3
17	55	1
17	58	12
20	10	101

Tabel 3 Aantal botfragmenten per spoor

6.2 Dierlijk botmateriaal

Uit 87 sporen op het nederzettingsterrein is botmateriaal (N = 1190 – 101 uit put 20 grafcontext = 1089)¹⁰ verzameld. Bij dit aantal is nog niet meegeteld het eventueel aangetroffen botmateriaal in de zadenmonsters of het wellicht aanwezige dierlijk botmateriaal uit graven. (zie voor de crematiegraven paragraaf 6.1)

In het Programma van Eisen wordt aangegeven dat slechts één archeozoologisch monster ter analyse aangeboden mag worden voor onderzoek. Ons advies is echter om de sporen met 15 of meer stuks botmateriaal te selecteren ten behoeve van zoölogisch onderzoek (zie begroting). Op deze wijze kan verdeeld over het nederzettingsterrein informatie verkregen worden over de eventuele voedsel economie. In de tabel 3 hierboven zijn de vondstnummers in geel aangegeven die in aanmerking komen voor archeozoologisch onderzoek. Put 8 spoor 5000 betreft een schedel (van een rund?) en is daarom bij de selectie meegerekend.

7. Mogelijkheden voor uitwerking met betrekking tot de onderzoeksvragen

Hieronder staan de onderzoeksvragen uit het PvE geformuleerd met daarbij de mogelijkheden voor de uitwerking en het uiteindelijke rapport.

1. Wat is de omvang van de nederzetting en hoe is deze begrensd?
2. Wat is de datering van de nederzetting en is er sprake van fasering? Zo ja, beschrijf deze fasering.
3. Wat is de ruimtelijke inrichting van het nederzettingsterrein, eventueel in verschillende fasen?

De omvang van de nederzetting is tot zover deze is opgegraven ca. 85 bij 40 meter. De sporen en structuren vallen niet onder de kern van een nederzetting (met huisplattengronden etc.). De kern wordt meer naar het (zuid)westen verwacht. Om een eenduidig antwoord op deze vragen te kunnen geven zou het opgraven van de hele nederzetting wenselijk zijn. Echter, in combinatie met een vergelijkend onderzoek (Tiel Passewaaij/ Tiel Medel / Zaltbommel 'de Wildeman') en een archeologische potentiëkaart (op dit moment in ontwikkeling bij ADC Heritage) kan er al veel gesuggereerd worden, zonder dat de hele nederzetting opgegraven dient te worden.

De begrenzing bestaat waarschijnlijk uit twee greppels en een crevassegeul. Tijdens de uitwerking zal worden uitgezocht wanneer de crevassegeul is gevormd en hoelang deze in de Romeinse tijd 'gebruikt' is. Het is nu nog onduidelijk of de geul en de greppels tegelijkertijd 'in gebruik' waren. Mogelijk zijn de greppels van een eerdere of latere fase van bewoning.

¹⁰ Van de 1261 stuks bot is 1190 stuks geborgen uit sporen. Meestal wordt het botmateriaal dat tijdens de aanleg is verzameld, niet bekeken / geanalyseerd, omdat dit geen extra informatie toevoegt omdat de context onbekend is.

In het veld is vondstmateriaal uit de vroeg Romeinse tijd en uit de tweede, begin derde eeuw waargenomen. Gezien een aantal oversnijdingen van sporen lijkt er hier ook sprake te zijn van fasering. Deze wordt tijdens de uitwerking verder uitgezocht.

Gezien de aanwezigheid van een mogelijk groot grafveld en de vele vondstmeldingen in dit gebied, kan er vanuit worden gegaan dat er zeker nog meer nederzettingen uit dezelfde periode liggen in de omgeving van dit onderzoeksterrein.

4. Kunnen er gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen?

Er zijn in ieder geval drie duidelijke spiekers / bijgebouwen aangetroffen. Een van de gebouwtjes is omgeven door een kringgreppel. Deze worden tijdens de uitwerking verder beschreven.

5. Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten en wat is de vondstdichtheid?

6. Kan er op basis van het organische en anorganische vondstmateriaal iets gezegd worden over de datering van de nederzetting, de functie van de nederzetting als geheel en de verschillende onderdelen daarvan.

7. Kan er op basis van het vondstmateriaal iets gezegd worden over de materiele cultuur, het voedselpatroon en de bestaanseconomie van de nederzetting?

Bijna al het vondstmateriaal zal tijdens de uitwerking worden geanalyseerd. Hierbij zal ook gekeken worden naar de verspreiding van de vondsten en de vondstdichtheid. Over de datering, functie, het voedselpatroon en de bestaanseconomie van de nederzetting kan nu nog niet zoveel gezegd worden, dat zal tijdens de uitwerking verder worden geanalyseerd. Globaal konden de vondsten in het veld in twee periodes worden ingedeeld. Op het eerste gezicht leek een deel van het vondstmateriaal te dateren in de vroeg Romeinse tijd, een ander deel zou gedateerd kunnen worden in het midden van de tweede eeuw, begin derde eeuw.

8. Wat is de relatie van de nederzetting met het natuurlijke landschap?

Alle profielen zijn tijdens het veldwerk met behulp van de fysisch geograaf gedocumenteerd. Uit het fysisch geografisch onderzoek zal blijken hoe het landschap is ontstaan en wat dit voor betekenis heeft gehad voor de nederzetting. Het is tijdens het veldwerk duidelijk geworden dat dit terrein door verschillende rivierlopen is gevormd. Voor en na de Romeinse tijd is de Linge uit zijn oevers getreden en heeft daarbij verschillende crevassegeulen afgezet. Deze zijn te Zoelen tijdens het veldwerk zowel in het vlak als in de profielen duidelijk waargenomen.

9. Is er sprake van een solitair crematiegraf (aangetroffen bij het vooronderzoek) of zijn er meer graven die tezamen een grafveld vormen?

10. Indien er sprake is van een grafveld: wat is de omvang, aard en datering ervan?

11. Is er een relatie vast te stellen tussen de nederzetting en het grafveld?

Tijdens het veldonderzoek zijn nog zes mogelijke crematiegraven aangetroffen, en daarbij ook nog een groot aantal kringgreppels (13 stuks). Er is hier duidelijk sprake van een goed geconserveerd grafveld. De omvang is ca. 100 bij 100 meter. Het grafveld lijkt ongeveer in de tweede eeuw te dateren.

De Romeinse wetgeving verbood het verbranden en begraven van overledenen binnen de grenzen van een nederzetting. De grafvelden lagen in het algemeen aan de uitvalswegen van steden, dorpen, villae en militaire kampementen. Daardoor behielden de doden hun plaats dicht bij de levenden en in veel gevallen zal men vanuit de woonplaats zelf direct zicht hebben gehad op de begraafplaats.

Het is gezien de datering en de ligging van beide vindplaatsen zeer waarschijnlijk dat de nederzetting en het grafveld bij elkaar hebben gehoord.

8. Begroting t.b.v. de uitwerking, al uitgevoerd onderzoek

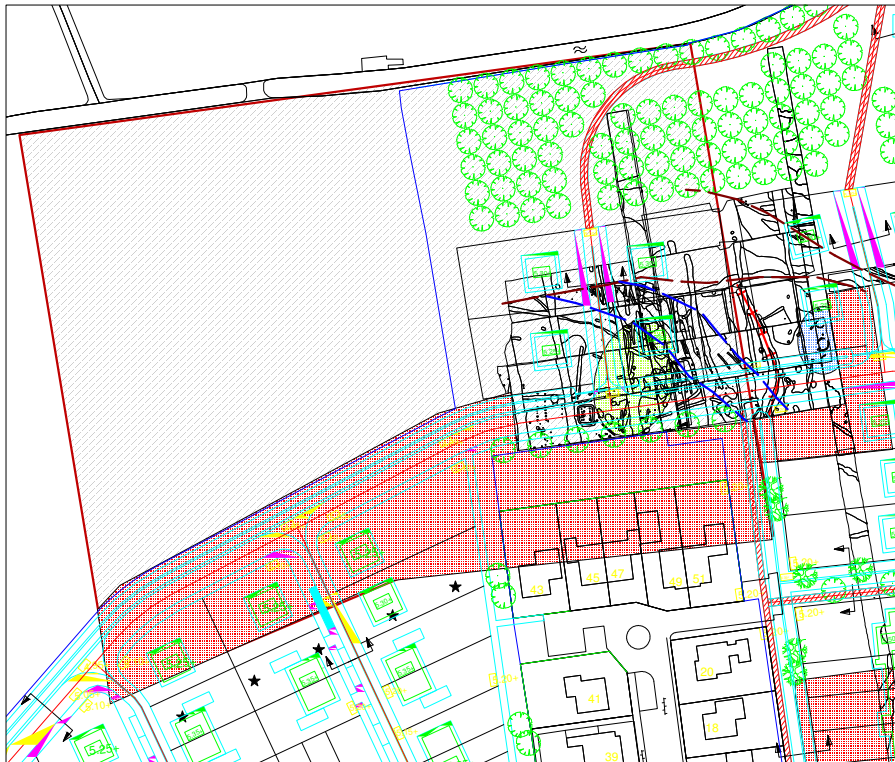
Vondstecategorie	Verwachting vooronderzoek	Daadwerkelijk gevonden/aantal	Verwachte kosten uit offerte	Meerwerk
Aardewerk	2000	4103	15160	7256
Natuursteen	100	147	1464	322
Keramisch bouw materiaal¹¹	100	260	1124	544
Metaal	210	305	2444	1544
Metaal röntgenen	15		465	0
Metaal conservering	10	ca. 200	784	Nog onbekend
Munten	10	19	33.75 (voor 5 stuks)	60,75
Glas	>25	3	340	0
Waardering zadenmonsters	10	9	4534.40 (voor 8 stuks)	566,80
Analyse monsters	5			Nog onbekend
Waardering pollen	1	1	1133.60	0
Archeozoologisch onderzoek	1	817	850.20	Nog onbekend
C14 onderzoek	1	2	436	436
Uitwerken crematies		5	2268 (voor 4 stuks)	812
TOTAAL			31.036,95	11.541,55

In de tabel hierboven is aangegeven hoeveel vondsten er per categorie zijn gevonden versus de in de offerte genoemde verwachte vondstaantallen. De meerwerkprijs voor het conserveren van metaal is nog niet bekend. Deze zal ik zo spoedig mogelijk laten weten. Ook wordt dit nog uitgezocht voor het zoölogisch onderzoek. Omdat het nog onbekend is of er monsters in aanmerking komen voor analyse, is hier nog geen bedrag voor ingevuld.

¹¹ Keramisch bouw materiaal + keramiek + pijpaaarde + verbrande klei

9. Advies voor vervolg onderzoek

Tijdens het veldwerk werd al snel duidelijk dat er wellicht sprake zou zijn van vervolgonderzoek. De veldwerkstrategie is hierop op aangepast. Door vierkante meters in te zetten op proefsleuven kon bij benadering de omvang van het grafveld bepaald worden. Tevens is een proefsleuf aangelegd tussen het nederzettingsterrein en de waterput (gevonden in de meest oostelijke proefsleuf). Deze proefsleuf zou uitsluitend moeten geven of er sprake is/was van een nieuwe vindplaats (nederzetting). Hieronder zal per vindplaats een advies voor vervolgonderzoek beschreven worden. Voor het vervolgonderzoek is een aanpassing van het Programma van Eisen nodig.

afb. 4: Allesporenkaart met adviesgebied voor vervolgonderzoek geplot op bedreigd gebied

Ten westen van het nederzettingsterrein

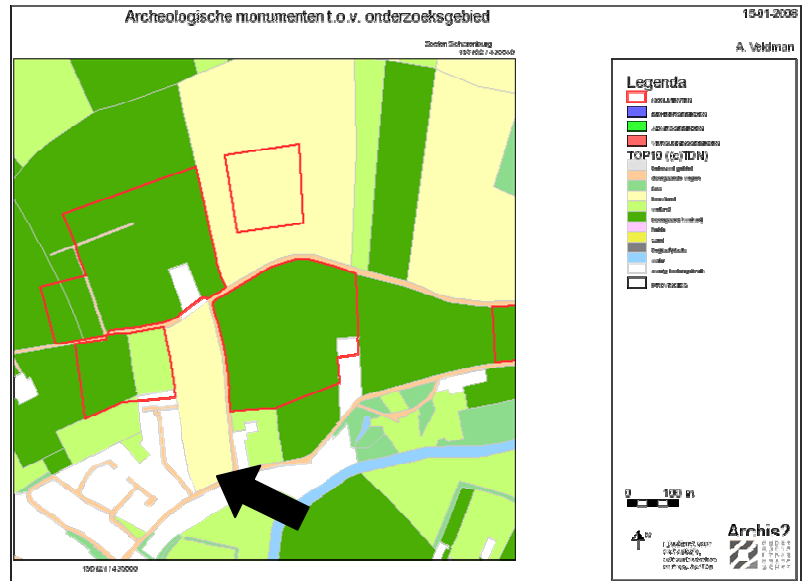
Op bovenstaande afbeelding is aangegeven welk terrein (in rood gearceerd) naar ons inziens door de toekomstige bouwplannen bedreigd wordt. Een deel van dit terrein is reeds bebouwd (direct ten zuiden van het al onderzochte deel), een deel ervan zal niet bebouwd worden¹² en een deel was niet begaanbaar door de aanwezigheid van bomen en struiken. Indien dit terrein in de toekomst wel bebouwd / verstoord / gesloopt wordt, zal het archeologisch onderzocht moeten worden. Tijdens vooronderzoek in 2004 door Grontmij Advies & Techniek bv zijn er boringen direct ten zuiden van het nu rood gearceerde terrein gezet (zie zwarte sterretjes). De begrenzing van het rood gearceerde terrein is overgenomen van de archeologische monumenten kaart. Hierop staat aangegeven dat het een AMK – terrein van archeologische betekenis betreft (zie ook afbeelding 5). Het vermoeden is dat de nederzetting zich ook verder naar het (zuid) westen uitstrekt. Dit betekent dat op dit terrein tenminste een proefsleuf (100 bij 5 meter) zou moeten worden aangelegd om te toetsen of sporen zich daadwerkelijk in het bedreigde AMK-terrein bevinden. Indien hier sporen worden aangetroffen dient er vlakdekkend archeologisch onderzoek plaats te vinden.

¹² Mondelinge mededeling van Marie Louise van Lankveld (projectcoördinator van de gemeente Buren).

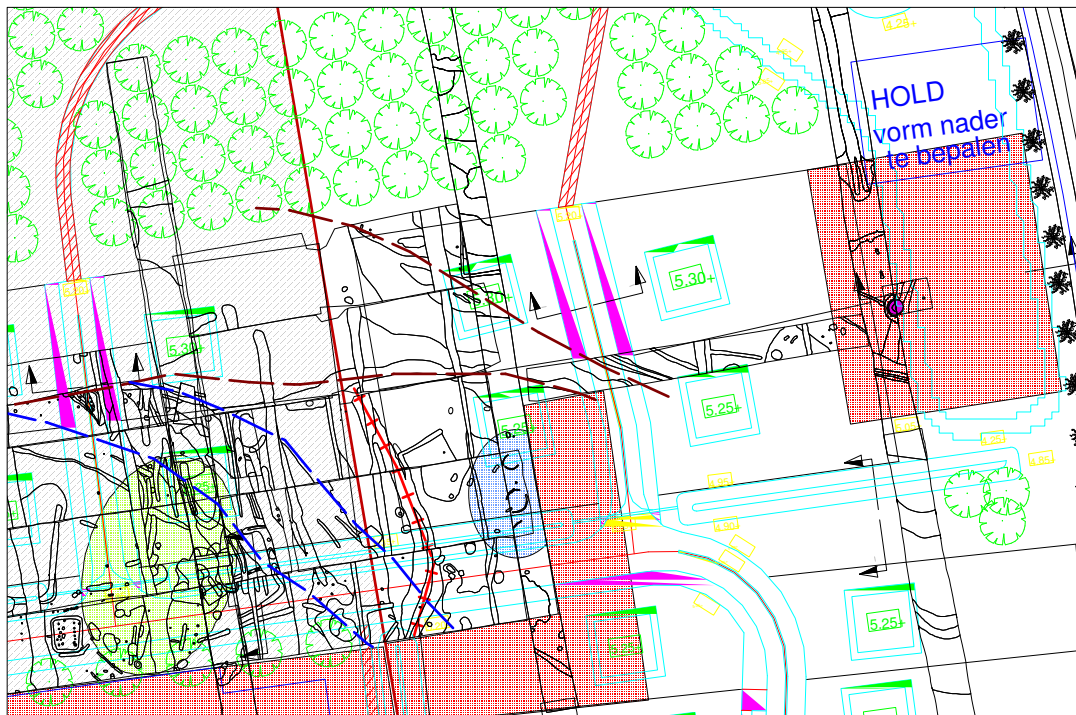
afb. 5: Archeologische monumenten (rood omkaderd) (pijl wijst onderzoeksgebied aan)

Ten oosten van het nederzettingsterrein

Ongeveer 10 meter ten oosten van de vermeende begrenzing van het nederzettingsterrein zijn twee kringgreppels aangetroffen (blauw gearceerd op afbeelding 6). Wat voor structuren dit zijn geweest is onduidelijk. De kringgreppels waren nog ca. 5 cm diep en binnen de kring zijn geen (verbrande) botresten aangetroffen. Mogelijk zijn dit restanten van twee grafstructuren of het zijn sporen van opslagschuurtjes / spiekers.

Ongeveer 60 meter ten oosten van het nederzettingsterrein is in één van de proefsleuven een waterput aangetroffen. Het is onduidelijk of de waterput gerelateerd kan worden met het nederzettingsterrein. De waterput zou ook een solitair spoor kunnen zijn of de waterput zou kunnen horen bij een andere vindplaats. Deze vindplaats zou zich dan voor een deel in het plangebied bevinden. De datering van deze waterput is onbekend. In de proefsleuf zijn verder geen noemenswaardige sporen aangetroffen waardoor de aard van de vindplaats te bepalen is. Indien hier grond wordt afgegraven / hier wordt gebouwd, zal dit archeologisch onderzocht moeten worden.

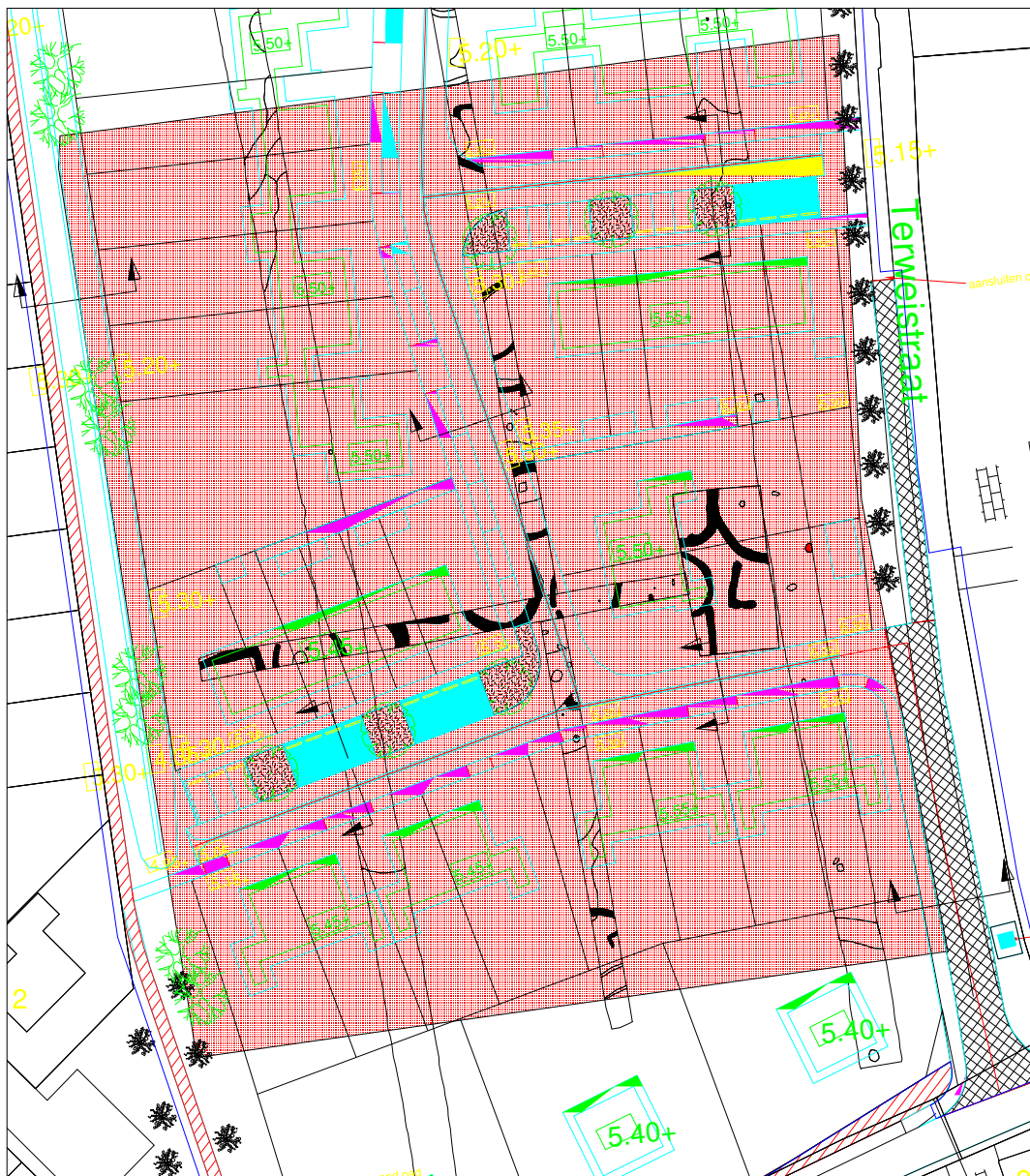

Afb. 6: Allesporenkaart met adviesgebied voor vervolgonderzoek geplot op bedreigd gebied

Ter hoogte van het grafveld

Uit het archeologisch onderzoek is gebleken dat hier inderdaad sprake is van een grafveld. Niet alleen zijn er meerdere crematiegraven aangetroffen, er zijn ook sporen waargenomen van kringgreppels, de zogenaamde grafstructuren. Vaak zijn juist kringgreppels op grafvelden 'slecht' leesbaar en vaak niet goed geconserveerd. Hier zijn de kringgreppels erg goed geconserveerd. De graven die vlak onder het maaiveld aangetroffen zijn, waren van minder goede kwaliteit. De graven die dieper onder maaiveld zijn aangetroffen waren redelijk tot goed geconserveerd.

Naar ons inziens zou het grafveld binnen de grenzen van het onderzoeksgebied opgegraven moeten worden.

Afb. 7: Allesporenkaart met adviesgebied voor vervolgonderzoek geplot op bedreigd gebied

Lijst van afkortingen

AW	aardewerk
AWG	aardewerk gedraaid
AWH	aardewerk handgevormd
BOUWMAT	bouw materiaal
BT	bot
GLS	glas
HK	houtskool
HT	hout
HUTTELM	huttenleem
KER	keramiek
MET	metaal
MXX	metaal
OPH	houtskool
OXB	bot
NS	natuursteen
PIJP	pijpaarde
SXX	natuursteen
VKL	verbrande klei
MHK	monster houtskool
MZ	monster zaden
MHT	monster hout
MSL	monster slijpplaat
MA	monster algemeen
MP	monster pollen

OPGAVE TE DEPONEREN VONDSTMATERIAAL:

Zie vernieuwde begroting en de daarin genoemde vondstaantallen. De werkelijke hoeveelheid te deponeren vondstmateriaal zal bekend zijn na vaststelling nieuwe begroting.

PARAAF SENIOR ARCHEOLOOG of SENIOR SPECIALIST:

Drs. E. Blom
Senior-Archeoloog
ADC-ArcheoProjecten